

١٠٥٥٠٧

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی

گروه ادبیات فارسی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته زبان و ادبیات فارسی

عنوان :

زمینه و زبان حماسی در شعر احمد شاملو

استاد راهنما

دکتر حسین نجفداری

استاد مشاور

دکتر فاطمه کوپا

نام مؤلف

سمیه قائمی امیری

زمستان ۱۳۸۴

۱۳۸۷ / ۲ / ۱۳

۱۰۵۳۵۶

به همسرم

مهر بی دریغی که

زیبایی های زندگی را به من بخشید.

با احترام و سپاس از :

استاد راهنمای فرهیخته و عزیز: آقای دکتر مسین نجفدري

استاد مشاور ارجمند و محترم: خانم دکتر فاطمه کوپا

و استاد داور بزرگوار و گرامی: آقای دکتر عبدالمسین فرزاد

شناسنامه احمد شاملو

۵۵۵۶۵

نام پسر احمد شاملو

تولد: ۱۳۰۹ قمری - ۱۹۳۰ شمسی - تهران

محل تولد: تهران

ردیف	تاریخ	محل	شرح
۱	۱۳۰۹	تهران	تولد
۲	۱۳۱۹	تهران	تحصیل

تاریخ ثبت: ۱۳۱۹

محل ثبت: تهران

محل اقامت: تهران

نام خانوادگی دانشجو: قائمی امیری

نام: سمیه

عنوان پایان نامه: زمینه و زبان حماسی در اشعار احمد شاملو

استاد راهنما: دکتر حسین نجفداری

استاد مشاور: دکتر فاطمه کوپا

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد

رشته: زبان و ادبیات فارسی

دانشگاه: پیام نور مرکز تهران

دانشکده: علوم انسانی

تاریخ فارغ التحصیلی: زمستان ۱۳۸۴

واژگان کلیدی: زمینه - زبان - حماسه - اشعار - شاملو

چکیده:

در این نوشته، زمینه های اجتماعی شعر حماسی احمد شاملو ریشه یابی می شود و اینکه شاملو از چه افرادی در اشعار نام برده است، نگاه متفاوت انسانها سر منشاء ایجاد تفکرات و نظرات متفاوت خواهد بود. دید شاعرانه و حماسی شاملو به اتفاقات اطرافش و انسانهای حماسه جو و آزادی طلب بخش اعظمی از اشعار مجموعه های اش را تشکیل می دهند. و همچنین زبان او مورد بحث قرار می گیرد و اینکه او چگونه از زبان حماسی برای بیان حماسی و اشعارش کمک می گیرد تا ذهن خواننده را به سوی هدفی والا و دست نیافتنی هدایت کند.

در هر حال، شاملو یکی از بزرگترین شاعران معاصر ماست که در قلمرو های اجتماعی

و سیاسی نیز شعر سروده است.

تعریف مسأله:

- یکی از ویژگی های بنیادی که در اشعار حماسی به طور اعم و در آثار حماسی ایران به طور اخص دیده می شود، ستیز مستمری است که بین خوبی و بدی جریان دارد و در واقع حماسه را به نوعی به جنگ خیر و شر تبدیل می نماید. به جوهر اصلی این اشعار که نشان دهنده ی، مبارزه حق طلبانه ملت‌هاست عنوان حماسه داده شده است. مثل حماسه مردم فلسطین و ویتنام که منظور مبارزه حق طلبانه این دو ملت علیه دولتهای استعماری و زور گوست.

با این رویکرد به حماسه، بخش اعظمی از اشعار شاعر بزرگ معاصر احمد شاملو به مبارزه علیه سلطه و زورگویی زورمداران جهان اختصاص دارد. که شناخت زمینه های اصلی به وجود آمدن این اشعار و زبان و شکل بیانی آنها موضوع این پایان نامه است.

پیشینه تحقیق:

نتایج بررسی و پژوهش مقدماتی در این خصوص نشان می دهد که در این مورد کار مدوّن و مستقلی انجام نشده است. و جز اشاره های جسته و گریخته در بعضی مقالات و نقدهایی که به شعر شاعر مورد نظر نوشته شده، پژوهش دیگر انجام نپذیرفته است. از آنجایی که جنبه کاربردی این نوع اشعار قوی و در مبارزات مردم علیه مظالم قدرتمندان جهان تأثیر گذار است؛ شناختن این نوع شعر و انواع آن و شگردها و مهارتهایی که شاعران برای القای آن به مخاطب به کار می گیرند، ضرورت تام دارد و در حوزه نقد ادبی از اهمیت خاصی برخوردار است.

روش کار:

روش تحقیق در این پایان نامه روش کتابخانه ای است و تمام آثار شاعر از زاویه دید حماسی مورد بررسی قرار گرفته. در کنار این بررسی، منابع و ماخذ جنبی نیز برای شناخت شاعر و محیطش به کار گرفته می شود.

در این پایان نامه از روش تحلیل محتوا سود جسته ام. این پژوهش به صورت فیش برداری دقیق و مطابق با موازین و معیارهای علمی از اشعار حماسی شاعر صورت گرفته و در نهایت به شکل علمی و دانشگاهی تدوین یافته است.

سوالات اصلی تحقیق:

در این پایان نامه باید بدانیم شعر حماسی و مہارزاتی چیست؟ زمینه های شعر حماسی در اشعار شاملو کدام است؟ شکل بیان این اشعار در حوزه های زبانی و تصویری و موسیقایی و فرمی چگونه است؟

هدف ها:

شناخت این اشعار و پیدا کردن اشعاری در آثار شاملو که با این تعاریف سازگاری دارد. بررسی این نوع اشعار از نظر زبانی، موسیقایی، تصویری و فرمی.

استفاده کنندگان از پایان نامه

۱- دانشجویان رشته های مختلف دانشگاهها و مراکز آموزشی کشور

۲- دانشجویان رشته های ادبیات و زبان شناسی و شاخه های علوم انسانی

۳- مراکز تحقیقاتی و پژوهشی خاصه در حوزه فرهنگ و ادب

۴- پژوهشگران مقولات ادبی و فرهنگی

۵- پژوهشگرانی که به نقد اشعار شاملو می پردازند.

۶- علاقه مندان به شناخت شعر فارسی معاصر

۴۵.....	۷-۲ نوروز علی غنچه
۴۶.....	۸-۲ مرتضی کیوان
۴۸.....	۹-۲ خسرو گل سرخی
۴۹.....	۱۰-۲ نلسن مانده لا
۵۰.....	۱۱-۲ شن - چو
۵۱.....	۱۲-۲ لورکا
۵۲.....	۳- ذم مخالفان راه آزادی
۵۵.....	۴- مبارزه با ظلم و ستم
۵۷.....	۵- انسان و شکوه انسان
۵۹.....	فصل پنجم: زبان
۶۴.....	۱- واژگان حماسی
۸۶.....	۲- واژگان آرکائیک
۱۰۱.....	۳- ترکیبات و عبارات
۱۱۴.....	۴- بسامد واژگان حماسی
۱۱۵.....	فصل ششم: تصویر سازی
۱۱۷.....	۱- تشبیه
۱۲۱.....	۲- استعاره
۱۲۵.....	۳- تشخیص
۱۲۷.....	۴- اغراق
۱۲۹.....	۵- مجاز
۱۳۱.....	فصل هفتم: موسیقی
۱۳۳.....	۱- شعرهایی با وزن عروضی
۱۳۴.....	۲- شعرهایی با وزن سپید
۱۴۴.....	فصل هشتم: فرم
۱۵۰.....	فرم های شعری شاملو
۱۶۰.....	فصل نهم: نتیجه گیری
۱۶۳.....	کتابنامه

فصل اول

کلیات

آثار من، خود ائو بیوگرافی کاملی ست.

مقدمه:

شاملو، شاعری درگیر مسائل اجتماعی است. حوادث اجتماعی و سیاسی را به خوبی در اشعارش منعکس می‌کند. او نسبت به محیط اطراف خود، بی‌اعتنا نیست، سعادت و زندگی تمام انسانها برای او اهمیت دارد چرا که او نه به صورت ان بلکه به هیأت ((ما)) زاده شد. شاملو درد مشترکی بود که خود را میان اشعارش فریاد می‌زد. شعر او آینه‌ای بود که زندگی مردم کشورش را نشان می‌داد. او از هدف متعالی می‌سراید که انسان باید به آن برسد و این سرود را نه برای خود و همشهریهایش که برای تمام مردم جهان می‌خواست. او عشقی عمومی را خواهان بود تا با آن عشق هر انسان برای هر انسان برادری باشد.

شاملو از مبارزان سیاسی سخن می‌گوید، مبارزان سرسختی که در برابر شکنجه‌های دژخیمانه رژیم حتی ناله‌ی نکردند چرا که به هدف والای خود ایمان داشتند. او در اشعارش همواره به جنگ خیر و شر اشاره کرده بود.

مبارزه برای آزادی از دیدگاه او، والاترین هدفها بود حتی اگر مرگ پایان کار باشد که خود آزادی‌پس عزیز است.

از آن جا که شاملو شاعری انقلابی و مردمی است، زمینه‌های شعر او را نیز باید در مردم جستجو کرد. مردمی که قهرمانان شعر اویند. و آن جا که سخن از قهرمانان می‌شود، برای روایت این قهرمانی‌ها، زبان ویژه‌ای لازم است و سخن از قهرمانان، زبان حماسی را می‌طلبد که شاملو با علم به این موضوع زبان حماسی گونه‌اش را به کار می‌گیرد. زبانی که خاص خود اوست و او پس از سالها کاوش و پژوهش به این زبان دست یافته است.

تصویر سازی‌های او نیز به شیوه‌ای زیبا و دلنشین است که خواننده را در کمال سادگی به

لذت می‌رساند. تصویرهایی ساده و زیبا.

در این پایان نامه برآنیم تا اشعار حماسی شاملو را از نظر زمینه و زبان، موسیقی، تصویر و فرم مورد بررسی قرار دهیم تا خمیر مایه اشعار حماسی اش بیشتر برای ما قابل لمس و عینی تر شود. با امید به رسیدن آن.

نگاهی به زندگی هنری احمد شاملو

احمد شاملو، در ۲۱ آذر سال ۱۳۰۴ در خیابان صفی علی شاه تهران، خانه شماره ۱۳۴ در یکروز برخی چشم به جهان گشود. مادرش کوکب عراقی و پدر او حیدر شاملو از افسران ارتش بود.

پدربزرگ مادری اش میرزا شریف خان عراقی متولد بخارا بوده است و به خاطر خط و ربطش دورو بر کارهای دیپلماتیک می چرخید. ومدتی مدیر ایرانی شیلات شده بود. زبان روسی را خوب می دانسته و طبعاً گرایش چپ داشته است. با زنی اهل او کراین ازدواج می کند که مادر شاملو حاصل این ازدواج است.

پدربزرگ پدری اش میرزا محمد علی خان شاملو اهل کابل بوده و در جوانی در پی یک جریان سیاسی از افغانستان متواری می شود و با زوجه اش بی بی شجاعت (اهل هرات؟) به ایران مهاجرت می کند و مدتی به عنوان منشی نزد قیصر مسعود نوه مسعود میرزا صارم الدوله به کار می پردازد. و در حال شیوه تربیت بلرچین های جنگی را در اصفهان رواج می دهد.

پدر شاملو اهل بروجرد و مادرش زاده استرآباد است. و خودش به دلیل شغل نظامی پدرش در بسیاری از شهرهای ایران زندگی کرد. (مجبای، ۱۳۸۱، ۵۷-۵۶)

در سال ۱۳۱۰ دوره دبستان را در شهرستانهای خاش، زاهدان و مشهد گذارند و در سال ۱۳۱۷ تا ۱۳۲۰ به تحصیل در دبیرستان مشغول شد و در سال سوم از دبیرستان ایران شهر تهران به سال اول دبیرستان صنعتی منتقل شد تا زبان آلمانی را فرا گیرد.

خانواده شاملو در سال ۱۳۲۱ به گزگان و ترکمن صحرا کوچ کردند تا در آنجا تشکیلات از هم پاشیده ژاندارمری را از نو بسازند. زندگی در ترکمن صحرا، بعدها الهام بخش شعر زیبای از زخم قلب آباتی شد.

شاملو بین سالهای ۲۳-۱۳۲۲ در فعالیت های سیاسی شرکت کرد و پس از دستگیری به زندان متفقین در رشت فرستاده شد.

شاملو در زندان با دختری روسی که در ارتش سرخ شوروی خدمت می کرد روبرو شد و دل به آن دختر زیبا سپرد که نخستین لطمه شدید احساسی را هم از او خورد. (فرخ زاده، ۱۳۸۳، ۱۳) سال ۱۳۲۴ از زندان آزاد شد و با خانواده اش به رضایه رفت. در آنجا به ادامه تحصیل در کلاس چهارم دبیرستان پرداخت اما طولی نکشید که در همان سال به تهران سفر نمود و ترک تحصیل کرد.

در سال ۱۳۲۶ برای نخستین بار با اشراف اسلامی ازدواج کرد و از او دارای چهار فرزند پیاپی به نامهای سیاوش، سیروس، سامان و ساقی شد. (همان، ۲۴)

یک سال بعد مجله سخن نو را در پنج شماره منتشر کرد و دو سال بعد در سال ۱۳۲۹ داستان «زن پشت در مفرغی» را در مجله سخن نو در هفت شماره چاپ نمود. در بین سالهای ۳۳-۱۳۳۰ سر دبیری مجله خواندنیها را پذیرفت و مجموعه شعر ۲۳ و قطع نامه را منتشر نمود. در سال ۱۳۳۴ رمان های کشیش، برزخ و زنگار را ترجمه نمود.

سال ۱۳۳۶ مجموعه شعر هوای تازه، افسانه های هفت گنبد و ترانه ها (رباعیات ابوسعبد ابوالخیر، خیام و بابا طاهر) را منتشر کرد. در همین سال بود که برای بار دوم با توسی حائری ازدواج نمود.

توسی حائری که دکترای ادبیات داشت از یک خانواده مرفه و محترم مذهبی برآمده بود اما از اخلاق حاکم بر خانواده همیشه گریزان بود. او زنی خندان و شاد و سرخوش، خوش پوش و خوش گوی، زبان دان و شعر شناس بود اما غافل از غم نان و بی خبر از غم انسانهای که شاملو از آغاز نوجوانی، چشمی به آنان داشت که به دلیل تفاوت خط مشی و نظریات، این زندگی نیز دوام نیافت. (همان، ۸۳)

یک سال بعد سال ۱۳۳۷ رمان پا برهنه ها را ترجمه و منتشر کرد. در سال ۱۳۳۸ قصه نویسی برای کودکان را نیز به تجربیات خود افزود و خروس زری پیرهن پسری را برای کودکان منتشر نمود. در همین سال فیلم مستند سیستان و بلوچستان را برای شرکت ایتال کونسولت تهیه می کند

ویکسال بعد مجموعه شعر باغ آینه را منتشر می سازد. در همین سال اداره سمعی بصری وزارت کشاورزی تأسیس می شود که شاملو سرپرستی آن را به عهده می گیرد.

در بین سالهای ۴۲-۱۳۴۰ سر دبیری کتاب هفته که یک مجله هفتگی ادبی و هنری و علمی است را عهده دار می شود و ترجمه نمایشنامه های درخت سیزدهم و سی زیف و مزگ را منتشر می سازد.

در این سال با آیدا سر کیسیان که نام اصلی او (ریتا آنانت سر کیسیان آیدا) است؛ آشنا می شود و یک سال بعد در سال ۱۳۴۲ با او ازدواج می کند. در همان سال مجموعه شعر آیدا در آینه و لحظه ها همیشه و همچنین مجله اندیشه هنر ویژه ابامداد را منتشر می کند.

سال ۱۳۴۴ انتشار مجموعه شعر آیدا، درخت خنجر و خاطره رخ می دهد و ترجمه کتاب ۸۱۴۹۰ منتشر می شود. در این سال برای بار سوم تحقیق و تدوین کتاب کوچه را از سر می گیرد. یک سال بعد در سال ۱۳۴۵ مجموعه ققنوس در باران را منتشر می سازد و سر دبیری هفته نامه بارو را به عهده می گیرد که این هفته نامه بعد از سه شماره با اولتیماتوم وزیر اطلاعات وقت تعطیل می شود.

سال ۱۳۴۷ بررسی غزلیات حافظ را آغاز می کند و همزمان با آن دو ترجمه کتاب نمایشنامه عروسی خون نوشته فدریکو گارسیا لورکا و غزل غزل های سلیمان منتشر می شود. مدتی با رادیو در برنامه کودکان و برنامه جوانان همکاری می کند و به دعوت وانجمن فرهنگی گوته شب شعری برگزار می نماید.

در سال ۱۳۴۸ همکاری با مجله خوشه را که در سال ۱۳۴۶ سر دبیری آنرا به عهده گرفته بود، ادامه می دهد که مجله با اخطار رسمی ساواک تعطیل می شود. در همین سال برگزیده شعرهای احمد شاملو توسط سازمان نشر کتاب منتشر می شود.

در سال ۱۳۴۹ مجموعه (شکفتن درمه) و داستان ملکه سایه ها که داستانی برای کودکان است را منتشر می سازد در این سال چند فیلم فولکلوریک برای تلویزیون آماده می کند.

در سال ۱۳۵۰ رمان خزه ها را که ترجمهء مجددی از زنگار است و قصهء هفت کلافون و رمان پا برهنه ها را با ترجمه ای مجدد منتشر می سازد و به نگارش نمایشنامه آنتیگون که ناتمام باقی می ماند، می پردازد.

سال ۱۳۵۱ به تدریس زبان فارسی در دانشگاه صنعتی مشغول می شود. فیلمنامهء حلوا برای زبده ها را می نویسد. و ترجمهء داستانهای دماغ، دست به دست، لبخند تلخ و افسانه های کوچک چینی را منتشر می کند.

یک سال بعد مجموعه شعر ابراهیم در آتش را منتشر می سازد. همچنین کتاب درها و دیوار، بزرگ چین، فیلمنامهء تخت ابونصر، ترجمه ی مرگ کسب و کارمن است، ترجمهء مجموعه شعر جهان همچون کوچه ئی بی انتها، ترجمهء نمایشنامهء مفتخورها و مقالات را انتشار می دهد.

در سال ۱۳۵۳ به فرهنگستان زبان برای تحقیق و تدوین کتابچهء کوچه دعوت می شود و ترجمهء مجموعه داستان سربازی از یک دوران سپری شده را چاپ می کند. و همچنین مجموعه شعر از هوا و آینه ها را منتشر می کند.

در سال ۱۳۵۵ به سمت ریاست پژوهشکده دانشگاه بوعلی برگزیده می شود. و دیالوگ فیلم حمام گنجعلی خان را می نویسد. در همین سال به عنوان مهمان به انجمن قلم ایالات متحده آمریکا و دانشگاه پرینستون دعوت می شود. برای سخنرانی و شعر خوانی با شاعران و نویسندگان آسیای میانه و شمال آفریقا از جمله یاشار کمال، آدونیس، الیاتی و وزنیففسکی و دیگران، به ایالات متحده آمریکا می رود. برای سخنرانی و شعر خوانی به دانشگاههای MIT بوستون، برکلی سانفرانسیسکو و تگزاس در آستین دعوت می شود. و به دعوت دانشجویان ایرانی در فیلادلفیا و نیویورک شب شعر برگزار می کند. که در همین سال به ایران بازمی گردد.

سال ۱۳۵۶ مجموعه دشنه در دیس را منتشر می سازد و ترجمه زهر خند چاپ می شود. در این سال به عنوان اعتراض ایران را به قصد آمریکا ترک می کند و در آنجا بر روی کتاب کوچه کار می کند و برگزیده اشعارش از سوی انتشارات کتیبه چاپ می شود. سال ۱۳۵۷ برای سر دبیری

هفته نامه ایرانشهر به لندن دعوت می شود. مجموعه مقالات از مهتابی به کوچه را چاپ می کند. و قصه دختران ننه دریا و باران را به صورت کتاب کودکان منتشر می سازد. به ایران باز می گردد و در هیات دبیران کانون نویسندگان ایران عضو می شود.

بین سالهای ۵۹، ۵۸ مقالاتی در مجلات می نویسد. کتاب جمعه را سر دبیری می کند که پس از ۳۶ شماره متوقف می شود. مجموعه شعر ترانه های کوچک غربت، ترجمه کتاب شهریار کوچولو، ترجمه کتاب بگذار سخن بگویم؛ جلد دوم و سوم کتاب کوچه را چاپ می کند. و ترجمه ترانه شرقی و اشعار دیگر لور کارابه صورت نوار صوتی و کتاب منتشر می سازد.

در سال ۱۳۶۱ کتاب هایکو را به همکاری ع. پاشایی ترجمه می کند و ترجمه نمایشنامه نصف شب است دیگر، دکتر شوایتزر و جلد چهارم کتاب کوچه را منتشر می سازد.

در سال ۱۳۶۲ جلد پنجم کتاب کوچه و کتاب و نوار صوتی سیاه همچون اعماق آفریقایی خود را منتشر ساخت.

سال ۱۳۶۳ برگزیده اشعارش توسط نشر تندر چاپ شد و در این سال کاندیدای جایزه نوبل گشت.

سال ۱۳۶۵ ارمان قدرت و افتخار گراهام گرین، با عنوان عیسا دیگر، یهودا دیگر را بازنویسی می کند.

سال ۱۳۶۶ به دومین کنگره بین المللی ادبیات دعوت شد. در این مراسم افرادی چون درک والکوت (برنده جایزه نوبل ۷۱) و عزیز نسین، پدر و شیموزه، لورنا گودیسون، ژو کواندابیلی و دیگران حضور داشتند که شاهد سخنرانی شاملو با عنوان «من درد مشترکم، مرا فریاد کن» بودند. شب شعرهایی را در کلیوم ادبی برلن غربی، دانشگاه اقتصاد وین، در شهر گیس، در خانه مردم استکهلم به دعوت انجمن جهانی قلم سوئد برگزار نمود. همچنین در این سال به ایران بازگشت.

در سال ۱۳۶۹ از سوی دانشگاه برکلی کالیفرنیا برای حضور در شب شعر دعوت شد. او در

این برنامه سخنرانی تحت عنوان «نگرانی های من و مفاهیم رند و رندی در غزل حافظ» ایراد کرد.

فصل دوم

اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان شاملو

به جد اگر بخواهیم اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان زندگی شاملو را مورد بررسی قرار دهیم باید به سالهای قبل یعنی به کودتای ۱۲۹۹ بر گردیم. رژیم سلطنتی رضاخان یک حکومت نظامی کارگزار انگلیس بوده و به هیچ یک از طبقات و اقشار داخلی قدرتمند وابسته نبود. رژیم رضاخانی با تحکیم سلطه خود نوعی استبداد بظاهر قوی (اما شبکه ای) را بر ایران حاکم می کند که از سال ۱۳۰۴ (یعنی همزمان با تولد احمد شاملو) شروع و تا شهریور ۱۳۲۰ تداوم می یابد. با افول ستاره اقبال آن رژیم چند سالی آزادی های سیاسی با روی کار آمدن مهره ای تازه، فرزند رضاخان، محمد رضا پهلوی با تأیید انگلیس بین سالهای ۱۳۲۰ تا ۱۳۲۵ اعطاء می شود! که به لحاظ افتادن قسمت شمالی کشور به دست شوروی سابق و حفظ سلطه به شکل نیم بند و رفع بحرانهای موقتی ضرورت حیاتی داشت.

بطور خلاصه بعد از جنگ جهانی دوم چه در دوره آزادیهای سیاسی و چه بعد از آن سلطه امپراتوری ادامه می یابد ولی در عین حال از این پس پای یک ابر قدرت جدید به نام آمریکا به ایران باز می شود. این دولت پس از جنگ جهانی دوم سیاست درون قاره ای خود را رها کرده و صاحب سیاست جهانی شده و با اتخاذ سیاست تازه خود در همه جای دنیا با انگلستان و فرانسه روبرو می گردد و از آنجا که به ظاهر متحد ایشان است، مایل به رویارویی مستقیم برای بدست آوردن مناطق نفوذ جدید نمی شود چون رویارویی ممکن است به جنگ جهانی جدیدی منجر شود که پای شوروی (سابق) را نیز به حمایت از قدرتهای کوچک تر وارد میدان کند زیرا قدرتهای قدیمی استعماری که پس از جنگ سلطه استعماری خود را به سلطه استعماری جدید تبدیل کرده و رحل اقامت چندین مساله افکنده بودند به سادگی حاضر به از دست دادن مناطق نفوذ خود نبودند.